

chland een
bijbelische
een heel
E. BAKKER,
let er onder
van maken,
en lang niet
g van haar
verschonen
hoezeer dit
niet, en aan
de Geschiede-
rds". Van
ik's Hand-
toen later
TEUAM de
aet den heer
er een ver-
— zegge vier
zijn in een-
aan te-
veneer zal
je van de
idend zijn,
n "Stoek's"
BARKER zoo
or blijkbaar
andere be-

elt ons Da.
zijn, voor
verschonen
de deductie
hij volgen:
naduwijde,
de leer der
reformeerde
alle deelen
reformeerde

ezien is dit
juist is, dan
e na: "dit
Stoek's"
ht van D.
pronkelijke
niet contro-
voorstelling
loig van de
en ook niet
oorspronke-
ref, heb ik
dat zoo met
den om het
ik wel reden
sterk te ver-
moet beant-
te goed om
gripen van
meel strookt,
chen auteur,
"bewerken"
werken", dat
er niet weinig
in de wereld
den, dat het
chtig is; dat
ter waarheid,
eerde opvat-

daarom met
zijn Stoek,
en bruikbaar
eerde Belij-
RENKEMA dat
abdenkelijk
de Stoek —
passie, mijn
niet, met zijn
ook met Dr.
de bewerker

n en zij zult
staan.
Stoek, met
aadt geschre-
de dingen
in dat er nu
een bewerk-
er op, ver-
werkt", dat
al punt niet-
En stel ook
reemde taal
i, of, evenals
Stoek's Hand-
acht gehou-
dw vertaling
oor dus wel
en bepaalde
ellen eischen
plotseling,
oemt van een
ide of onder
markt wordt
waarom niet-
en van het
g afwijkt.
ken, zult gij,
niet bewerker
i, compassie

n, vroeger te
tegenwoor-
de bewerk-
et onderwijs
der toelicht
dit uit de
er wij weten
eer uit Jesus'
a wijgaard:
loen met het
aristen nooit
t zijn eigen-
de zedelijke
kerkegheid
hitegesproken
lt, dat u de
ook derge-

niet alleen
maar kom-
en aard bij-
ever hebben
vallen waren,
niet alleen.
n stichtelijke
anderen dan
buitenland-
de namen,
erkingen uit-
touw.
in, dat men
lijken schrij-
t welke van
lijkt.

Of ik mij dan niet verheug, dat, toen eenmaal
ontdekt was dat Stoek's boek „niet in alle
deelen bruikbaar is voor hen, die de Gere-
formeerde belijdenis zijn toegedaan", door de
goede zorgen van den uitgever DAAMEN, — die
deze ontdekking het eerst schijnt gedaan te
hebben — getracht is een voor ons meer
bruikbaar Handboek voor het onderwijs in de
Bijbelsche Geschiedenis te zenden?
Zeker, verheug ik mij daarover, en dat te meer
wil dit trachten van den uitgever DAAMEN
gelukt is. Onze RENKEMA toch heeft in dit
Handboek voor de beoefening der Bijbelsche
Geschiedenis metterdaad een boek geleverd,
dat aan de voor het onderwijs in de Bijbelsche
Geschiedenis te stellen eischen, voor hen, die
de Gereformeerde Belijdenis zijn toegedaan,
beantwoordt.

Het is een boek niet voor leerlingen, maar
voor onderwijzers in de Bijbelsche Geschiedenis.
Alsoo, voor onze jeugdige predikanten, christe-
lijke onderwijzers en niet het minst voor hen,
die aan onze Zondagscholen doceeren of op
onze jongelingsverenigingen hebben voortgegaan.
Wie de twee deelen van dit Handboek —
het eerste gaat over het Oude, het tweede over
het Nieuwe Testament — bij zijn voorbereiding
tot het geven van onderwijs in de gewijde
geschiedenis iijverig en met verstand gebruikt, zal
zich zijn taak zeer gemakkelijk en, als hij
overigens een niet al te slecht docent is, zeker
goed Gereformerd Bijbelsch onderwijs geven.
Alleen maar, dood jammer blijft ik vinden, dat
dit zoo kostelijk scheepje in zee ging met de
vlag van Stoek in top.
De RENKEMA was zeer zeker de man om
uit de stof, die in Stoek en anderen bieden
en die hij, in den weg eener 25-jarige praktijk
en studie zijn eigen heeft gemaakt, onder
eigen naam een Handboek voor de Beoefening
der Bijbelsche Geschiedenis in het licht te geven.
Aan het verzoek van den heer DAAMEN — naar
het mij voorkomt, even ondoordacht als goed
bedoeld, — de taak op zich te nemen, een
nieuw bewerking van Stoek's Handboek te
geven, had hij mijns inziens echter niet moeten
voldoen. Hij had dien uitgever moeten voor-
stellen, op zijn eigen naam RENKEMA een Hand-
boek ten behoeve van het Gereformerd Bij-
belsch onderwijs te schrijven.
Men moet zijn eigen kunnen niet over-
maar ook niet onderschatten.
Laat mij hier nog aan mogen toevoegen, dat
dit Handboek, zoo door zijn typografische uit-
voering als door zijn kaarten en plattegronden,
een goeden indruk maakt en als zodanig een
eer voor zijn uitgever is.

Verenigingsleven.

Er liggen weer verscheidene stukken voor
ons, die betrekking hebben op den arbeid in
het verenigingsleven, en die op eene bespreking
wachten. Onder die stukken bevindt zich een
brief van een onzer lezers, waarin gehandeld
wordt van den

Arbeid onder Kellners,
zooals die o.a. in Duitsland kan waargenomen
worden.

Deze belangstellende lezer schrijft ons aldus:
„Onlangs in Duitsland zijnde, werd mij door
den keller van het Hotel een ex. ter hand
gesteld van der Kellnerfreund. Ik ben zoo vrij
U dit blad hierbij als drukwerk toe te zenden.
„Afgaande op den inhoud van Uwe rubriek,
duif ik veronderstellen, dat U belangstelt in
dit werk. Voorzover mij bekend, wordt daaraan
in ons land nog niet speciaal gedaan. Mocht
U de zaak eens willen ter sprake brengen, zoo
zal het in elk geval blijken of de aandacht ten
onzen er op gevestigd is; men zal zich dan
wel openbaren.”

Zeer gaarne wordt natuurlijk deserijsds aan
het bovenstaande verzoek voldaan.
Ook voor soover wij weten, word in ons land
onder de kellners geen speciale Christelijke arbeid
verricht.

Zeker zijn er, niet alleen onder de socialist-
en, maar ook onder de bur. kr. kr. kr. wel ijverige
mensen te vinden, die zich de sociale mis-
standen, welke in de kellerswereld bestaan,
aanrekken, en die er hun nachtruft voor
hebben om de kellners in nachtelijke vergade-
ringen op te wekken tot den strijd voor ver-
betering van positie; maar die arbeid maakt meest
tijde den indruk, niet een speciaal Christelijk,
vaak zelfs een onchristelijk karakter te dragen.

En toch moet het gezegd worden, dat juist
het arbeidsleven der kellers bijzonder geschikt is
om hen te lokken op een weg, die door de
Christelijke wereldbeschouwing veroordeeld wordt,
ja, waarop zelfs contrabande is datgene, wat
men in den alledaagschen zin levensniet noemt.
De kring, waarin de kellners den gansen
dag verkeeren, kan meestal vrij als een onchris-
telijke gestempeld worden, waarbij dan nog
komt dat zij door hun arbeid zó in beslag
genomen worden, dat van het vervullen van
goddienstplichten zoo goed als geen sprake
kan zijn.

En het gaat toch niet aan, zich van Christe-
lijken arbeid onder de kellners te onthouden,
omdat men zoo, als men er oppervlakkig over
denkt, zeggen zou, dat die arbeid niet heel veel
resultaat kan opleveren.

Immers bewijst het buitenland wel het
tegenwoord.
Londen, Frankfurt a/M., Genève, Dusseldorp,
Caanes, Berlijn, Parijs, Breslau, Hamburg,
New-York, Leipzig en Keulen hebben hun
Christelijke Teuhuis voor kellners. Daar worden
de kellners gedurende hun vrijen tijd en bij
wisseling van betrekking vriendelijk en goed
geherbergd, tegen billijke vergoeding, terwijl er
allerlei instellingen als arbeidsbeurs en spaar-
kas aan verbonden zijn, en er gelegenheid bestaat
voor onderwijs in talen, voor beoefening der
muziek, enz. Waarbij dan nog komen, zooals
vanzelf spreekt, de dagelijkse goddienst-
oefeningen en andere godsdienstige samen-
komsten.

Natuurlijk kunnen dergelijke tehuizen alleen
in plaatsen met veel hotels bestaan. In vele
andere buitenlandse steden dan de hierboven
genoemde, hebben de Christelijke verenigingen
van jonge mannen haar speciale afdelingen
voor kellners. Doch ook dat vindt men, voor
zover ons bekend is, in ons land niet.

Zoo heeft ook de zoo sympathieke
Christ. Vereen. van Jonge Mannen
te 's-Gravenhage, welke jaarverslag weer voor
ons ligt, een dergelijke afdeling niet, hoewel
het natuurlijk verkeerdt zoo zij, te meenen, dat
deze en dergelijke verenigingen in ons land de
kellnerswereld niet zouden trekken binnen den
kring, waarin zij trachten, Christelijken invloed
uit te oefenen op de jongelieden.

Immers luidt het in haar statuten:
„Zij stelt zich ten doel alle jonge mannen
te dier stede te verenigen, die volgens de

Heilige Schrift Jesus Christus als hun Heiland
en God erkennen, in geloof en leven Zijne
discipelen willen zijn en gezamenlijk willen
werken aan de uitbreiding van het rijk hun
Meesters onder de jongelieden.
Daarnaast stelt zij zich voor, de van hui-
tenaf komende jongelieden met raad en daad
broederlijk ter zijde te staan en de van God
vervreemde jonge menschen tot zich te trek-
ken en voor den Heer en Zijne gemeente
te winnen.

Waar we, niet zoolang geleden, uitvoerig bij
den arbeid dezer vereniging hebben stilgestaan,
sullen wij hem thans niet weer in den breede
behandelen.

Met haar speciale afdelingen, zooals voor
letterkunde, zang, gymnastiek en gehelehou-
ding, als anderszins, blijft de vereniging voort-
werken in de tot nu toe steeds gevolgde richting.
Eigenaardig is hetgeen de verslaggever schrijft
over een geest dien hij in onzen tijd waarneemt,
en aan welks invloed ook de Chr. Vereen. v.
J. M. niet ontkomt. Hij schrijft namelijk:

Daarom is in ons hart groote dankbaar-
heid aan God en vertrouwen in de toekomst,
hoevele de zaken ook zijn, die wij gaarne
anders zouden willen zien.

Op de voornaamste daarvan willen wij, in
't kort, wijzen.
Wat geeft onze tijd te zien?
Er is lust om te arbeiden, maar meerder
is de lusteloosheid, die tot ledigheid doemt.

Er is ijver, die voor geen bergen werk
terugwijkt, maar meerder is de laktheid, die
den ijver verlamt.

Er is belangstelling, die eene weldadige
warmte verspreidt, maar meerder is de on-
verschilligheid, die hare omgeving verkielt.

Er is liefde, die zoekt te doen wat hare
hand zal vinden te doen, maar meerder is de
liefdeloosheid, die zich door de liefde niet
vinden laat.

Er zijn levende zielen en er zijn zielen, die,
hare geboorte voor hare wedergeboorte aan-
ziende, een schijnleven leiden.

Er zijn oogen, die de schaduwen mogen
zien, maar meerder is 't aantal der ziende
blinden, die slechts kunnen meenen, licht te
zien.

Het kan niet anders of ook in onze Ver-
eeniging treffen wij aan de traagheid en lau-
weheid, die onzen tijd kenmerken. Het vreemde
woord „malaise“, dat helaas geen vreemd
woord meer is, zou hier gebruikt kunnen
worden, indien het niet te gebrekkig was in
zijn beteekenis, om den toestand te kunnen
kenmerken van het zieleleven der menschen.

De herinnering wordt wakker geroepen aan
het visioen van den profet Eschiel, waarin
hij zag eene vallei, vol dorre beenderen.

We hopen van harte, dat spoedig de tijden
komen zullen, waarin ook deze vereniging weer
van opgewekt geestelijk leven kan getuigen.

Waar we voorts alleen nog op wijzen wilden,
dat zijn de voortreffelijke lezingen, die de ver-
eeniging ledere winter doet houden.

Ook deren winter mag met zijn serie van vijf
lezingen, er weer wesen, als minste geoordeeld
mag worden naar de drie, welke reeds gehouden
zijn, en waaronder die van Dr. J. C. de Moor
over de bewijzen voor het bestaan Gods, om
de keurigheid van haar vorm en om haar logica,
wel verdient bijzonderlijk vermeld te worden.

Uit de Pers.

Naar aanleiding van het plan om door de
vrouwen in Nederland aan de Koningin een
geschenk te laten aanbieden met het oog op
de blijde gebeurtenis, die aanstaande is, schrijft
Hollandia over de betekenissen en roeping der
vrouw een artikel, waaruit we het volgende
overnemen:

Maar behalve in die bijzondere eere, die het baren
van het heilige zaad over het vrouwelijke geslacht
doet uitgaan, is de vrouw ook een schat in het
leven der menschheid door de gemeene gratie.
De laatste staat ongetwijfeld met het eerste in
verband door den Raad des Heeren. Wij wijzen
dit verband hier thans niet nader aan; het bestek
van dit woord over de vrouwenbeweging laat dit
niet toe.

Slechts wijzen wij er op, dat ook in het gemeen-
de vrouw de troosteres des levens is, de moeder
der hoope. Zij draagt de bekoring der rustige zachte
schoonheid. Zij vertegenwoordigt de poëzie van haar
soete zijde. Zij is daardoor in bijzonder zin poëzie
in het menschenleven. Zij is binninnelijk door het
gevoel, het zachte, het fijne en tedere, het lief-
lijke, dat haar kenmerkt in haar deugden, in haar
woord en daad, in haar zijn en leven, en in heel
haar verschijning en invloed.

Indien in dit vrouwelijke geen rijkdom van leven
lag, geen gloed en kracht, geen zeer diepe gloed,
ook al is zijzelf zich daarvan niet altoos of zelfs
zeer weinig bewust, — er kon hiervan geen ver-
warming, geen bekoring uitgaan; niet zoover kon
haar invloed reiken, niet zoo diep machtig en innig
doordringen.

Neen, hier brandt diep een groot levensgevoel,
een machtige hartstocht. Maar juist dit is der vrou-
wen sieraad, het gezegend deel der gratie, waarin
zij onderscheiden is, dat zij, in onderscheiding van
den man, zachter, stiller in omtrek is; haar vuur
ligt diep in haar gevoel, en treedt niet vlammend
maar in zachten, ingehouden gloed, in de maat der
liefde, koesterend naar buiten. Slechts wanneer die
diepte geraakt wordt, ruw gestooten en gescheurd,
en zoo de gevoelswerking de weerhouwing te sterk
wordt, dan is die vrouw als de vulkaan, heftiger,
geweldder, onweerstaanbaarder dan de man. En dan
is zij, — al kan zoo exceptioneel een Debora,
een Jeanne d'Arc, schoon zijn, — dan is zij even-
min als de vulkaan de bekende vrouw in den
heerlijken zin, dien het levensgeluk verdort.

De vrouw is als de bloemen nacht, maar diep
in zich dragend al den gloed, die in de gloeiende
vruchten naar buiten treden kan. En zij, in ver-
band daarmee en juist ook daardoor, de moeder
in al de bekoorlijkheid en heerlijkheid van dien
naam, de moeder des levens door allen gezegend,
de moeder van levensvrede en levensgeluk, van
schoone levenszeden en onmisbare levenszucht.
Daarom ook ligt ons tegenwoordig maatschap-
pelijk leven schade, groote schade, doordat, bij ver-
lating van het Woord Gods, valsch wetenschap
en wereldbeschouwing, valsch gevoel ook, de vrouw
willen bewegen en weten te bewegen, om den sluier
van haar gevoel en van haar leven af te leggen,
om zich uit te leven in haar verborren inhoud,
om zich te emanciperen, en heel haar gevoel in al
zich gloed en kracht door te doen breken in haar
verschijning.

Een man zal de vrouw daardoor nooit worden;
zij is en blijft in heel haar zijn een andere; en zij
is droevig misleid en dwaas, zoo zij niet een andere
wil zijn.

Maar indien de vrouw zich, juist dan als een
andere, maar naar manneusde, uitleven, geheel
uitleven en uit zichzelf doorbreken wil, — ja, dan
zal zij interessant zijn, in hooge mate en geweldig
interessant, — gelijk de vulkanen en vloedgolven,
die het menschelek leven in Italia verwoesten, ja,
gelijke ze interessant was in den ondergang der
eerste wereld. En gelijk zij interessant geweest is
en nog is in heel dat spel der intrige, waarbij de
vrouw de netten gesponnen heeft, om het leven te

vangen en te verderven, en waarmee de vrouw
machtig is geweest, geweldig machtig, ten kwade.
Dat de vrouw, mee door mannelijk onvermogen,
of omdat de huwelijksplicht mannenconscientie niet
beweegt aan de vrouw zijn hand te bieden, zij ook
voor haar brood moet werken in het zwet haars
aanschijns (een oordeel, door God toch niet op de
vrouw, maar op den man gelegd); en dat zij daarbij
ook met mannen meewerkt, in arbeid voorheen
enkel door mannen verricht, maar waartoe ook de
vrouw alleszins bekwaam is; dat wraken wij niet.
Wel deelt het ons voor zeer velen. En gevaar
om ontvond te worden, is hier allermat uitge-
sloten; een gevaar, dat heel het leven met ver-
minning bedreigt. Maar het oordeel moet hier den
mannen meer treffen dan de vrouwen. En wie aan
de vrouw het recht ontzeggen wil, om met den
man naar haar eigen talent kennis te nemen van
het leven, te lezen, te studeren, te schrijven ook,
zich aan het breede leven te geven met haar hart
en gaven, — die kent en erkent de gave Gods in
de vrouw niet; die wil haar wel dienstmaagd, maar
geen vrouw laten zijn. O, de kennis ook behoef
de vrouw, haar gevoel, haar hart, haar harmonisch
bewaren van de levensbanden; en zoo weont komen
willen aan de dorrende hoogten der ijdele filosofie,
der dwaze stelsels, der tirannieke partijver-
heersching, zoo zal ook ons wetenschap en ons
levensbeheer gewogen moeten worden op de weeg-
schaal van het hart der vrouw.

En de christelijke vrouw, de vrouw in Christus,
— zij zal ook hier de ware maat moeten kennen
en zijn.

Officiële Berichten.

Classis Gorinchem.

De e.k. vergadering sal D.V. gehouden worden
Woensdag 3 Febr., gewone tijd en plaats.
Punten voor het agendum a.v.p. 14 dagen
tevooren in te zenden.

De Kerkeraad der Geref. Kerk van Gorinchem:
C. LINDERBOOM, *preses*.
J. H. VAN NEEDE, *scriba*.

Gorinchem, Jan. 1909.

Zuid-Holland, Zuid. ged., Art. 11 en 13 K.
Deputaten der Particuliere Synode van Zuid-
Holland, Zuid. ged., naar Art. 11 en 13 K.
verzoeken belanghebbenden ten deze hun aan-
vraag in te zenden vóór 1 Maart a. s. bij:

De M. H. K. Mot., *secr. penn.*
Zwartewaal, 11 Jan. 1909.

STELLENDE, 12 Jan. Zondag 3 Jan. was voor
de gemeente een blijde dag. De A. Taal, van
Krimpen a/d Lek tot ons overgekomen, werd
in zijn dienstwerk ingeleid en bevestigd door
De A. Knol van Zwijndrecht, naar aanleiding
van 2 Cor. 3: 5 en 6. Des avonds verbond
hij zich aan de gemeente, naar aanleiding van
Gal. 2: 11 en 12.

Sielle de Heere desen zijnen dienstknecht tot
een rijken zegen in deze gemeente, en moge alles
zijn tot eere van 's Heeren Naam en tot heil
der gemeente.

Voorts wordt dank gebracht aan alle predi-
kanten en studenten voor hunne hulp, ons in
deze vacature geschenken.

Namens den Kerkeraad:

L. V. D. VLUOT, *scriba*.

N.B. Het adres voor den Kerkeraad is voortaan
De A. Taal.

ZEVENBERGEN. Naar aanleiding van Psalm
71: 4, 7 en 18 sprak onze zeer geliefde leeraar
De L. G. Goris eene passende feestrede uit bij
de herdenking van zijn 25-jarige ambtsbediening.
Groot was de belangstelling zoo uit den boezem
der gemeente als der classe, benevens van andere
Kerkgenootschappen.

Namens de gemeente werd de jubilaris door
den oudsten ouderling G. Ban geluk gewenscht
met zijn zoo heugelijk dubbel feest; daarna werd
door den ouderling E. Beverlander van Rosendaal
een zeer waardeerend woord gesproken. Ver-
volgens werd het woord gevoerd door classe-
broeders: De Warner van Raamsdonk namens
de classe; o.v. D. Drimmelen namens deputaten
der Evangelisatie Noord-Brabant en Limburg;
Dr. Basoski van Moerdijk als gewezen consulent,
en De E. Zwiers van Willemstad, waarna de
jubilaris voor zooveel deelneming zijnen innigen
dank betuigde. Nog vele stoffelijke blijken van
ahting en liefde werden den leeraar en zijne
echtgenooten ter hand gesteld, zowel namens
de gemeente als door de classe broeders met
hunne gemeenten. Het overige van den dag was
men zeer gezellig en opgewekt bijeen.

Gode van alles de eer.

Namens den Kerkeraad:

G. BAN, *scriba*.

Classe 's Gravenhage.

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van
's Gravenhage bericht, dat de classe 's Graven-
hage D.V. vergaderen zal te 's Gravenhage op
Dinsdag 9 Februari a. s. gewone tijd en plaats.
Punten voor het agendum worden ingewacht
voor Dinsdag 26 Januari e.k. bij den scriba,
Van Speykstraat 105, 's Gravenhage.

Namens den Kerkeraad voorn.:

C. LION CACHET, *scriba*.

Vergadering der classis Dordrecht D.V. Don-
derdag 4 Febr. a.s.

Punten voor het agendum worden ingewacht
tot 26 Jan. bij den consulent der Geref. Kerk
van Sliedrecht De H. G. de Jonge te Dordrecht.
H. G. DE JONGE, *cons.*
PH. JUCH, *scriba*.

Kort verslag van de classis Amers-
foort, 12 Januari 1908.

1. Opening door den preses Ds. Voigt.
2. Credentiebrieven in orde bevonden. Twee
brs. diakenen wordt keurstem verleend.
3. Notulen gelezen en goedgekeurd.
4. Voor twee hulpbeid. kerken zullen in dit
jaar twee collecten gehouden worden; de te
storten op de classis in April; de 2e op die
in October. Een voorstel om bedoelde hulpbeid.
kerken van deze collecten vrij te stellen wordt
teruggenomen.
5. Rondvraag naar Art. 41 K. O. In eenige
tuchttaken wordt advies gegeven.
6. Wordt gesproken over plaatselijke ineen-
smelting en op vereeniging aangedrongen.
7. Wordt onderzoek gedaan naar het tot
openbaring brengen der kerken op plaatsen
binnen de classis, en opwekking daartoe gegeven.
8. Worden nagezien de boeken der Deputaten
voor onderscheidene zaken, en in orde bevonden.
9. Deputaat voor de sending, Ds. Bolwijn,
doet eene mededeelingen, die met instemming
worden vernomen.
10. Wordt gelezen een missive van de classe
Harderwijk, die voor kennisgeving wordt aan-
genomen.

11. Wordt besloten naar aanleiding van een
schrijven van de classe Utrecht inrake de
oprichting van een Prov. Suppletiefonds voor
„Elifatha“, dat de commissie, daartoe in de

classe benoemd, zich in contact zal stellen met
een commissie uit de classe Breukelen, om te
zien hoe in desen verder te handelen, ook
betrekkelijk het antwoord der classe Utrecht.

12. De vacatuur-beurten worden geregeld.
Maartensdij, Jan. Ds. van Andel; Febr. Ds.
Donner en Ds. Horjus; Maart Ds. E. J. Koppe;
April Ds. Schoonhoven en Ds. Teerink. Rens-
woude, Jan. Ds. Bolwijn; Febr. Ds. den Hengst
en Ds. Lanting; Maart Ds. J. Koppe; April
Ds. Voigt en Ds. van Andel.

13. Roepende kerk Veenendaal.

14. Sluiting door den assessor Ds. Teerink.

Uit naam der classis:

A. M. DONNER.

Buitenland

Duitschland. Het is bekend dat Luther in
zijn eerste reformatische periode gewild heeft,
dat het kerkelijk leven zich vrij zou kunnen
ontwikkelen; voorloopig moet de kerk zich laten
regeren door den vorst van het land; later als
het volk er voor opgevoed was, zou de kerk
zich zelf kunnen regeren. Het verloop der
historie heeft getoond, dat de kerk zich nooit
heeft kunnen ontwikkelen om het juk der
voogdij van de landsoverheid af te werpen.

Het is in Pruisen nu zoo ver gekomen, dat
het recht en de vrijheid der kerken, om een
eigen herder en leeraar te kiezen, zeer beperkt
worden zal door de invoering eener nieuwe wet
op het benoemen van predikanten; welke wet
wij in ons blad reeds uitvoerig bespraken. In
de Rijnprovincien en Westfalen werd tegen die
nieuwe wet ernstig geprotesteerd, doch zonder
gevolg. En welke bewijsgronden voert men aan
om de kerken met de nieuwe regeling te ver-
zoeken! Predikantgezinnen verkeerden dikwijls
in een toestand, waardoor verplaatsing dringend
noodzakelijk wordt, maar het kerkbestuur was
dan machteloos. De Roomsche kerk wordt door
den schrijver eener brochure over dit onderwerp
ten voorbeeld genomen: van boven af wordt
in alle stiel hier een ongeschikt dienaar ver-
plaatst en een geschikt persoon geplaatst. De
kerken zaten daardoor niet gebouwen, want als
zij een ongewenscht man tot predikant hebben,
dan worden de klachten van de „Kirchen-
vorstand“ door het kerkbestuur gaarne aange-
hoord, en die besturen zijn o, zoo gewillig om
met „gerechtigde wenschen“ rekening te
houden. Daarbij zijn in vele gemeenten de
„kerkelijk-gezinden“ in de minderheid, zoodat
zij door de liberalen overstemd worden. Neen,
dan is het veel beter, dat de besturen zorgen,
dat overal rechtvaardige predikers komen.

Van de brochure, waarin deze dingen betoogd
worden, verschenen in korten tijd een tweede
druk. Wij voor ons betreuen het, dat de vrij-
making van de Pruisische landkerk niet ver-
wacht wordt in den weg van meerdere zelf-
standigheid en vrijheid der plaatselijke kerken,
maar in dien van uitbreiding van de macht
der kerkbesturen. Het schijnt alsof voor vele
Duitsche Christenen de Heiland niet gesproken
heeft: Eén is uw Meester, namelijk Christus,
en gij zijt allen broeders. Door dat eene woord
des Heeren is alle hiërarchisch streven, gelijk
zich dit ook in Duitschland openbaart, ver-
oordeeld.

Engeland. Onrust.

In een Christelijk blad, in Engeland uitko-
mende, *The Christian*, lezen wij, dat het jaar
1908 dat weder tot het verleden behoort, ge-
karakteriseerd wordt door onrust. Door de
natia zijn geruchten van oorlog gegaan, terwijl het
ook op maatschappelijk gebied alles behalve
stil is geweest. Op het terrein der religie heeft
de onrust mede den boventoon gehad. De vrijheid
die sekere lieden die anderen onderwijzen willen,
genomen hebben, om „te propheteeren uit hun
eigen hart“, heeft hare uitwerking gehad, dank
zij de nieuwshad die belust zijn op sensatie
verwekkende nieuwtjes, welke er tuk op waren
om al dese soort dingen mede te deelen, ten-
einde de algemeene onverschilligheid tegenover
God te vermeerdere.

Voorts zegt hetzelfde blad: „Wij schijnen
nog in het droge seizoen te verkeeren. Er is
een echte hongersnood ten opzichte van het
Woord van God. Niet dat het Woord Gods
niet wordt gesproken, of dat het boek waarin
Gods wil te lezen is, niet onder ieders bereik
valt; maar de menschen laten dat boek liggen
om acht te geven op de geschriften van men-
schen. Daardoor hebben de Goddelijke begrip-
pen van zonde en gerechtigheid, van red
ding en oordeel, niet de kracht die zij vroeger
hadden, en evenzo schijnt men aan de macht,
die vroeger gevangen vrijheid en den blinden
het gezicht gaf, niet meer te gelooven. Het
stemt evenwel tot blijdschap, als men opmerkt
dat in menig opzicht de waarheid in liefde
wordt gesproken, en dat voortdurend mannen
en vrouwen aan de kerk worden toegevoegd;
maar met dat al zijn vele lampen zonder olie
en vele belijders hebben den naam dat zij
leven en zijn in werkelijkheid dood.”

Het komt ons voor, dat het methodistisch
orgaan den toestand van het Christelijk Eng-
land juist teekent en dat deze teekening veel
gelijkt op de geestelijke gesteldheid van Neder-
land.

Frankrijk. De gouverneur van Madagascar
Augagneur gaat voort met het tegenwerken der
Protestantsche sending op dit groote eiland.
Volgens een brief van den missionair Escarde
zijn er geen gebouwen van Roomschegezinden
gesloten. In het begin van 1908 liet de gou-
verneur de gebouwen die door Engelsche zen-
delingen gebruikt werden, weder openen, maar
res gebouwen van de Fransche Protestantsche
sending en 38 van de Amerikaansche missie
bleven gesloten, eenvoudig omdat de gouverneur
dit aldus verlangde.

In December i.l. heeft Augagneur bepalingen
gemaakt omtrent begrafenis. Hij verbood dat,
bij het ter aard bestellen, de vergaderde schare
zou zingen of bidden. Godsdienstige liederen
en liturgische gebeden mogen alleen door
Europeesche ambtsdragers gezongen of uitge-
sproken worden. Op het kerkhof mag niemand
zonder verlof van den ambtenaar der Fransche
republiek het woord voeren; de tekst van de
rede moet den ambtenaar medegedeeld worden;
in het zingen en bidden is de zending vrij.

Nu moet men hierbij in aanmerking nemen
dat de inboorlingen van Madagascar alleen in
grote steden begraafplaatsen hebben; de graven
op de dorpen worden op gronden van particu-
liere gedolven. De heidenen die dikwijls in
de wildernis hunne dooden begraven, laat men
ongestoord hunne offers slachten; zij kunnen
zich daarbij vrij bedriegen, en hunne liederen,
die meest krijgszangen zijn, zingen. De Christe-
nen mogen echter niet zingen; inboorlingen die
als predikanten dienst doen, mogen geen woord

spreken, terwijl de toespraken van Europeesche
diensers eerst aan de ambtenaren moeten
voorgeleed worden, welke ambtenaren 50 tot
60 kilometers ver weg wonen. Bovendien
begraven de Madagascars hunne dooden reeds
6 à 7 uur na hun overlijden, zoodat men kan
zeggen dat de bepalingen Christelijke Protes-
tantsche begrafenis zoo goed als onmogelijk
maken.

Oostenrijk. De „los van Rome“-be- weging.

Bij het begin van de „los van Rome“-bewe-
ging in 1899, schreef de bekende letterkundige
Peter Rosegger: De kwestie van het overgaan
tot de Evangelische kerk blijft van geslacht tot
geslacht aan de orde. In den loop van den tijd
trekt de broeder de zuster, de vriend den vriend,
de geheele verwantschap mede, en na 50 jaar
kan er werk tot stand gebracht zijn, dat betee-
kenis heeft voor de wereldgeschiedenis, al is
het schijnbaar klein en alleen voor het uitwen-
digde begonnen.“ Opmerkelijk is het echter, dat
Rosegger zelf Roomsch bleef en zijde de „los
van Rome“ beweging alleen daarom met vreugde
te begroeten, omdat het de Roomsche kerk zou
dwingen tot meerdere krachtsinspanning. Het
staat nu vast, dat bij het begin van 1908 in
ronde cijfers 47,000 personen uit Oostenrijk tot
de Evangelische kerk overgingen. Het is wel
waar, dat 10,000 menschen tot Rome over-
gingen, maar dit verlies wordt weer gedekt